

Sygn. akt I UK 613/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.

o wymiar składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, wypadkowe i Fundusz Pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 29 maja 2013 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 31 maja 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt 1 w zakresie, w jakim ustala,
że K. S. nie jest zobowiązana do zapłaty składek za okres od
kwietnia 2001 r. do 1 stycznia 2007 r. i w tym zakresie przekazuje
sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2011 r. w pkt 1 zmienił zaskarżoną przez K. S. decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 20 października 2010 r. w ten sposób, że wymierzył odwołującej się składki na ubezpieczenia społeczne za miesiące: od kwietnia 2001 r. do stycznia 2008 r. na - ubezpieczenia emerytalne w kwocie 21.857,79 zł, na ubezpieczenia rentowe w kwocie 14.260,62 zł; na ubezpieczenia wypadkowe w kwocie 2.037,74 zł; na ubezpieczenie zdrowotne za miesiące od kwietnia 2001 r. do stycznia 2008 r. w kwocie 11.732,92 zł, na Fundusz Pracy za miesiące od kwietnia 2001 r. w kwocie 2.743,37 zł, oddalając odwołanie w pozostałej części.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że decyzją z dnia 22 stycznia 2009 r. organ rentowy stwierdził, iż ubezpieczona z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej (handlu obwoźnego) podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 2 stycznia 2008 r. Kolejną decyzją organ rentowy stwierdził, że ubezpieczona podlega ubezpieczeniu społecznemu według przepisów ustawy z dnia 19 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą w okresie od dnia 4 września 1990 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. Wyrokiem z dnia 4 sierpnia 2009 r. Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie ubezpieczonej od wskazanych decyzji a przedmiotowy wyrok uprawomocnił się wskutek oddalenia apelacji ubezpieczonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 29 kwietnia 2010 r.

Konsekwencją wydania powyższych orzeczeń było wydanie przez organ rentowy zaskarżonej decyzji z dnia 20 października 2010 r.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, w tej sytuacji brak jest aktualnie podstaw do podważania przyjętego w zaskarżonej decyzji okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, gdyż kwestia ta została już uprzednio prawomocnie rozstrzygnięta. Jednocześnie, kierując się przepisem art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.), zgodnie z którym należności z tytułu składek ulegają przedawnieniu

po upływie 10 lat licząc od dnia w którym stały się wymagalne, Sąd Okręgowy uznał, iż bezzasadne jest wymierzenie odwołującej się składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i Fundusz Pracy za okres od stycznia 1999 r. do marca 2001 r., tj. za okres wcześniejszy aniżeli 10 lat przypadających przed wydaniem wyroku w niniejszej sprawie, gdy w myśl powołanego uprzednio uregulowania prawnego należności te uległy przedawnieniu.

Na skutek apelacji odwołującej się Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z dnia 31 maja 2012 r., zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w pkt 1 w ten sposób, że ustalił, że K. S. nie jest zobowiązana do zapłaty składek za okres od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 1 stycznia 2007 r., a w pozostałej części apelację oddalił.

W uzasadnieniu wskazał, że ustawą z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz.U. Nr 232, poz. 1378) skrócono okresy przedawnienia należności z tytułu składek z 10 do 5 lat. Zgodnie z art. 27 ust. 1 wspomnianej ustawy, do przedawnienia należności z tytułu składek, o którym mowa w art. 41b ust. 1 ustawy wymienionej w art. 2 oraz w art. 24 ust. 4 ustawy wymienionej w art. 11, którego bieg rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r. stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, z tym że bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 2012 r. Zgodnie zaś z ust. 2, jeżeli przedawnienie rozpoczęte przed dniem 1 stycznia 2012 r. nastąpiłoby zgodnie z przepisami dotychczasowymi wcześniej, przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu.

Sąd wskazał także, że słusznie zwraca uwagę organ rentowy na treść art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którym w przypadku wydania przez Zakład decyzji ustalającej obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym, podstawę wymiaru składek lub obowiązek opłacania składek na te ubezpieczenia, bieg terminu przedawnienia ulega zawieszeniu od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna. Jednak, zdaniem Sądu Apelacyjnego, taka sytuacja nie ma miejsca w niniejszej sprawie. W żadnym razie nie można uznać bowiem, że prawomocna jest decyzja z dnia 20 października 2010 r., bowiem stała się ona prawomocna z dniem wydania wyroku.

Organ rentowy zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną w zakresie, w jakim ustala, że odwołująca się nie jest zobowiązana do zapłaty składek za okres od kwietnia 2001 r. do 1 stycznia 2007 r., zarzucając mu naruszenie prawa materialnego: art. 27 ust. 1 i 2 ustawy o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców, przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie prowadzące do nieuzasadnionej zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji i ustalenia, iż odwołująca się nie jest zobowiązana do zapłaty składek za okres do dnia 1 stycznia 2007 r. - jako następstwa błędnego przyjęcia, że nastąpiło przedawnienie składek za okres do 1 stycznia 2007 r.; art. 24 ust. 5e oraz ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w przyjęciu, że w sprawie nie zaistniały określone w tych przepisach przesłanki powodujące zawieszenie biegu terminu przedawnienia, a także naruszenie przepisów postępowania w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 382 k.p.c. oraz art. 316 § 1 k.p.c., przez wydanie wyroku z pominięciem zebranego materiału dowodowego, tj. pominięcie faktu wydania przez organ rentowy w dniu 22 stycznia 2009 r. decyzji ustalającej obowiązek podlegania przez odwołującą się ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej i toczącego się sporu w tym zakresie zakończonych wyrokiem Sądu Apelacyjnego z 29 kwietnia 2010 r., oddalającego apelację ubezpieczonej.

W uzasadnieniu wskazano, że stosownie do treści art. 27 ust. 1 ustawy o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców, do przedawnienia należności z tytułu składek, o którym mowa w art. 24 ust. 4 ustawy systemowej, którego bieg rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r. stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym tą ustawą, z tym że bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 2012 r. Stosownie do art. 27 ust. 2, jeżeli przedawnienie rozpoczęte przed 1 stycznia 2012 r. nastąpiłoby zgodnie z przepisami dotychczasowymi wcześniej, przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu. Gdyby podstawę rozstrzygnięcia stanowił art. 27 ust. 1, to okres przedawnienia składek (skrótowy z 10 do 5 lat) rozpocząłby bieg od 1 stycznia 2012 r. i upłynąłby najwcześniej po upływie 5 lat od tej daty. Natomiast w przypadku zastosowania art. 27 ust. 2 aktualny był okres przedawnienia wynoszący 10 lat.

Podniesiono także, że Sąd Apelacyjny pominął fakt, że w sprawie zaistniały okoliczności powodujące zawieszenie biegu terminu przedawnienia. Nie jest bowiem kwestionowane, że decyzja wymiarowa z 20 października 2010 r. stanowiła następstwo uprzedniego stwierdzenia przez organ rentowy decyzją z dnia 22 stycznia 2009 r. podlegania przez odwołującą się obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Uprawomocnienie się decyzji poprzedzało postępowanie sądowe zakończone wyrokiem Sądu Apelacyjnego z 29 kwietnia 2010 r., oddalającego apelację ubezpieczonej od wyroku pierwszej instancji oddalającego jej odwołanie od decyzji z 22 stycznia 2009 r. Bieg terminu przedawnienia podlegał zatem zawieszeniu do uprawomocnienia się decyzji powodując wydłużenie okresu przedawnienia składek objętych sporem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności wskazać, że nie ma większego znaczenia zarzut naruszenia art. 382 k.p.c., przez pominięcie zebranego materiału dowodowego, tj. wydania przez organ rentowy w dniu 22 stycznia 2009 r. decyzji ustalającej obowiązek podlegania przez skarżącą ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej i toczącego się sporu w tym zakresie zakończonego wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 29 kwietnia 2010 r. Wynika to stąd, że nawet bez uwzględnienia okresu zawieszenia biegu przedawnienia spornych składek, nie mogły się one przedawnić ani z uwzględnieniem 10-letniego, ani 5-letniego okresu przedawnienia.

Z dniem 1 stycznia 2012 r., na podstawie art. 11 pkt 1 ustawy o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców - zmieniającego treść art. 24 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, skrócony został okres przedawnienia składek na ubezpieczenia społeczne z 10 do 5 lat. Ponieważ bieg przedawnienia spornych należności składkowych rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r., dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy kluczowe znaczenie ma art. 27 powyższej ustawy regulujący zagadnienia intertemporalne. Zgodnie z jego ust. 1, do przedawnienia należności z tytułu składek, o którym mowa w art. 24

ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, którego bieg rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r., stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, z tym że bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 2012 r. Wedle zatem zasady wynikającej z tego przepisu do należności składkowych nieprzedawnionych do 1 stycznia 2012 r. (wedle starych zasad z zastosowaniem 10-letniego okresu przedawnienia) ma zastosowanie 5-letni termin przedawnienia, z tym jednakże bardzo istotnym zastrzeżeniem, że liczy się go nie od daty ich wymagalności, tak jak o tym stanowi art. 24 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ale od dnia 1 stycznia 2012 r. Wyjątek od tej zasady ustanawia ust. 2 przywołanego przepisu, stosownie do którego jeżeli przedawnienie rozpoczęte przed dniem 1 stycznia 2012 r. nastąpiłoby zgodnie z przepisami dotychczasowymi wcześniej, przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu. Powołana regulacja oznacza, że wybór odpowiedniego terminu przedawnienia 5-letniego (liczonego od dnia 1 stycznia 2012 r.) lub 10-letniego (liczonego od daty wymagalności składki) - zależy od tego, który z nich upłynie wcześniej. Przykładowo, należność za styczeń 2003 r. (wymagalna w lutym 2004 r.) – jeśli nie nastąpiły zdarzenia uzasadniające zawieszenie biegu terminu przedawnienia - ulegnie przedawnieniu według starych zasad w lutym 2014 r., a nie 2 stycznia 2017 r. (będzie miał do niej zastosowanie ust. 2, a nie ust. 1 art. 27 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców), natomiast należność za styczeń 2010 r. (wymagalna w lutym 2010 r.) – jeśli nie nastąpiły zdarzenia uzasadniające zawieszenie biegu terminu przedawnienia - przedawni się nie w lutym 2020 r., ale w dniu 2 stycznia 2017 r., przy zastosowaniu ust. 1 art. 27 ostatnio powołanej ustawy. Za każdym więc razem konieczne jest ustalenie terminu upływu przedawnienia na podstawie przepisów „starych” i „nowych” i przyjęcie terminu bardziej korzystnego, tj. przypadającego wcześniej.

Wprowadzona przez ustawodawcę regulacja intertemporalna nie przewiduje, tak jak to przyjął Sąd drugiej instancji, zastosowania 5-letniego okresu przedawnienia do nieprzedawnionych do dnia 1 stycznia 2012 r. należności składkowych, liczonego od daty ich wymagalności. W rezultacie więc należności za okres od kwietnia 2001 r. do stycznia 2007 r. nie mogły się przedawnić na podstawie art. 27 ust. 1 ustawy o redukcji niektórych obowiązków obywateli i to

niezależnie od tego, czy bieg terminu przedawnienia spornych składek podlegał zawieszeniu czy też nie. Zarzut naruszenia ostatnio przywołanego przepisu okazał się zatem uzasadniony.

Dodać też trzeba, że uzasadnione są również zarzuty skargi odnośnie do zawieszenia biegu terminu przedawnienia na podstawie art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ma rację organ rentowy, że przy obliczaniu 10-letniego terminu przedawnienia należności składkowych prawnie doniosłe znaczenie ma oddalenie przez Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 4 sierpnia 2009 r. odwołania skarżącej od decyzji z dnia 22 stycznia 2009 r. stwierdzającej, że podlega ona ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 2 stycznia 2008 r., który to wyrok uprawomocnił się wskutek oddalenia apelacji wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 29 kwietnia 2010 r. Stosownie bowiem do treści art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w przypadku wydania przez Zakład decyzji ustalającej obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym, podstawę wymiaru składek lub obowiązek opłacania składek na te ubezpieczenia, bieg terminu przedawnienia ulega zawieszeniu od dnia wszczęcia postępowania do dnia, w którym decyzja stała się prawomocna. Wynika z niego, że bieg terminu przedawnienia należności składkowych ulega zawieszeniu na czas postępowania, którego przedmiotem jest między innymi obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym w okresie, którego składki dotyczą. Przepis ten wszedł w życie (został dodany) na mocy art. 1 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 138, poz. 808), zmieniającej ustawę o systemie ubezpieczeń społecznych z dniem 20 lipca 2011 r. Według art. 5 ust. 1 i 2 ustawy zmieniającej, art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stosuje się o należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, nieopłaconych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, jeżeli nie upłynął jeszcze termin ich dochodzenia; w takich przypadkach okoliczności uzasadniające zawieszenie biegu terminu przedawnienia, określone w art. 24 ust. 5f w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, uwzględnia się również wtedy, gdy okoliczności te wystąpiły przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Skoro decyzją z dnia 22 stycznia 2009 r. wszczęto postępowanie o ustalenie obowiązku podlegania przez skarżącą ubezpieczeniom społecznym od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 2 stycznia 2008 r. i zakończono go wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 29 kwietnia 2010 r., to bieg terminu przedawnienia składek należnych za ten okres uległ zawieszeniu od dnia 22 stycznia 2009 r. do dnia 29 kwietnia 2010 r. Tę okoliczność Sąd Apelacyjny pominął przy rozważaniu możliwości zastosowania art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ale przedłuża ona wyłącznie „stary” 10-letni okres przedawnienia, skoro „nowy” 5-letni okres przedawnienia może być obliczany dopiero od dnia 1 stycznia 2012 r. Inaczej rzecz ujmując, wszelkie okresy zawieszenia biegu terminu przedawnienia składek nieprzedawnionych do dnia 1 stycznia 2012 r., które miały miejsce do tej daty, pozostają bez wpływu na obliczenie terminu przedawnienia w sposób określony przepisem art. 27 ust. 1 ustawy o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców.

Również błędna jest wykładnia Sądu Apelacyjnego art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w kontekście niniejszego sporu wszczętego odwołaniem od decyzji z dnia 20 października 2010 r. Wedle tego przepisu, zawieszenie biegu terminu przedawnienia zależy od wszczęcia postępowania o podstawę wymiaru składek lub obowiązek ich opłacenia i następuje z momentem wydania decyzji w tym przedmiocie, zaś prawomocność decyzji decyduje wyłącznie o zakończeniu stanu zawieszenia. Prościej rzecz ujmując, stosownie do treści art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, wydanie przez organ rentowy decyzji ustalającej podstawę wymiaru składek lub obowiązek ich opłacenia rozpoczyna zawieszenie biegu terminu przedawnienia składek objętych tą decyzją i stan ten kończy się z dniem jej uprawomocnienia. Sąd ubezpieczeń społecznych może więc stwierdzić przedawnienie składek tylko wtedy, jeśli nastąpiło ono przed wydaniem decyzji wszczynającej postępowanie o ustalenie podstawy wymiaru składek lub obowiązku ich opłacenia. Zwrócił na to uwagę już Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 stycznia 2007 r., II UK 116/06 (OSNP 2008 nr 3-4, poz. 47), stwierdzając w uzasadnieniu, że okres przedawnienia, o którym mowa w art. 24 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jest liczony od dnia wymagalności należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne do dnia

wydania decyzji zobowiązującej do zapłaty tej należności, nie są natomiast liczone okresy przypadające po wydaniu decyzji.

W rezultacie zatem bieg terminu przedawnienia składek objętych decyzją z dnia 20 października 2010 r. został zawieszony po raz pierwszy w okresie od 22 stycznia 2009 r. do dnia 29 kwietnia 2010 r., a po raz drugi od daty wydania zaskarżonej decyzji aż do wyrokowania przez Sąd drugiej instancji.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.